

SANDEFJORD
KOMMUNE

MOTTAK AV RENE, NATURLIGE MASSER

VEILEDER FOR SAKSBEHANDLING I KOMMUNEN

FORSLAG UTARBEIDET AV MILJØ OG PLAN 20.8.2018

Innhold

Innledning	3
Sammendrag	4
Søknadsplikt	5
Krav til søknad	5
Tema som kan kreve nærmere utredninger	6
Prosess og saksgang	7
Lover og forskrifter	9
Forskrift om nydyrking	9
Forurensningsforskriftens del I, kap. 4 (Bakkeplanering)	9
Plan- og bygningsloven (PBL)	10
Pbl § 20-1 Tiltak som krever søknad og tillatelse, bokstav k vesentlig terrenginngrep	10
Forskrift om byggesak (byggesaksforskriften) (SAK 10)	10
Forskrift om tekniske krav til byggverk (byggeteknisk forskrift) (TEK17)	11
Ansvarsrett	11
Reguleringsplan pbl § 12-1	11
Dispensasjon etter pbl § 19-2	11
Kommuneplanens bestemmelser	12
Annet aktuelt lovverk og regelverk	13
Tilsyn og oppfølgingsrutiner	13
Hvordan finne aktuelle områder for massemtottak	14
Definisjoner og begreper	15
Kilder	17
Vedlegg 1 – sjekkliste for masser	18
Vedlegg 2 - informasjonsbrev fra Mattilsynet	20
Vedlegg 3 – EKSEMPEL PÅ reguleringsbestemmelser	22

INNLEDNING

Veilederen skal være til hjelp i søknadsprosessen og i saksbehandling av søknader om mottak av rene, naturlige masser, samt for vurdering av deponisaker og terrenginngrep.

Formål og avgrensing

Hensikten med veilederen er å bidra til:

1. gode og enhetlige saksbehandlingsrutiner for søknader om etablering av massemttak, deponier og bakkeplanering eller andre vesentlige terrenginngrep
2. forutsigbarhet og likebehandling av søkere (tiltakshavere) enten det er foretak eller grunneiere som søker
3. å øke kunnskap og kompetanse blant saksbehandlere om relevant regelverk slik at nødvendige hensyn ivaretas i søknadsbehandlingen
4. å unngå ukontrollert deponering av masser (villfyllinger)
5. å øke gjenbruk av overskuddsmasser i kommunen

Veilederen omhandler ikke forvaltning av forurensede gravemasser og byggavfall siden dette skal deponeres på deponi eller avfallsmottak godkjent av Fylkesmannen. Det er kun rene, naturlige masser som kan plasseres eller benyttes på egnede områder etter søknad og godkjenning av kommunen.

Bakgrunn

Stor byggeaktivitet i Sandefjord og resten av regionen skaper behov for områder der det kan deponeres overskuddsmasser av ulike slag. Det kan være jord (inkludert matjord), trestubber, leire og steinmasser. Kommunen er kjent med at det pågår villfyllinger og at det er få godkjente deponiområder. Mangel på godkjente massemttak kan medføre lange transportavstander og dermed kostbar håndtering av overskuddsmasser i byggeprosjekter, samt villfyllinger.

Tidligere var det vanlig å plassere såkalte rene, naturlige masser i landbruksområder med formål å heve terreng eller fylle dalsøkk for lage dyrka mark. Slike saker ble ofte behandlet av landbrukskontoret som bakkeplaneringssaker eller nydyrking. Tiltakene var gjerne av mindre omfang og i tråd med landbruksformålet. Mange henvendelser i dag er av større karakter og kommer inn under plan- og bygningsloven som vesentlige terrenginngrep. En del utbygginger i dag betinger at det transporteres store mengder masser inn og ut av byggeplasser. Flytting av masser gir utfordringer med hensyn på transport, trafiksikkerhet, miljø, klima, jordvern og risiko for spredning av fremmede arter. En del saker skaper et stort engasjement i nabolag og lokalsamfunn. Kravet til kvaliteten på saksbehandlingen i kommunen øker.

SAMMENDRAG

Tiltak som kun gjelder rene, naturlige masser skal behandles av kommunen. Søknader om massemtottak for rene naturlige masser må være godt nok opplyst til at kommunen kan sikre at nødvendige hensyn blir ivaretatt. Med rene, naturlige masser menes gravemasser som jord, stein, grus, sand, leire og organisk materiale som verken inneholder konsentrasjoner av helse- og miljøfarlige stoffer over fastsatte normverdier, eller som er syredannende.

Flytting av jordmasser internt på landbrukseiendommen for å jevne ut hellende eller kupert terreng slik at det blir bedre egnet for maskinelt jordbruk, behandles som bakkeplanering og behandles etter forurensningsforskriften. Det skal som regel ikke benyttes tilkjørte masser (unntaksvis noe matjord som topplag). Slike saker behandles av landbrukskontoret i kommunen.

Massemtottak for eksterne masser på en landbrukseiendom der formålet er mer enn et landbrukstiltak, krever reguleringsplan eller evt. dispensasjon fra arealformålet LNFR. I slike saker er det viktig med et samarbeid mellom arealplan, byggesak og landbrukskontoret. Tilførsel av eksterne rene masser av et visst omfang skal vurderes som et vesentlig terrenginngrep etter pbl. § 20-1 bokstav k. Dersom tiltaket ikke er i tråd med LNFR-formålet kan det søkes om dispensasjon. I henhold til pbl. § 12-1 kreves det reguleringsplan for gjennomføring av større bygge- og anleggstiltak og andre tiltak som kan få vesentlige virkninger for miljø og samfunn. Etablering av massetipp eller deponering av organisk materiale kan også kreve tillatelse fra fylkesmannen i medhold av Forurensningsloven.

Sandefjord kommune har nedfelt krav til utredninger og planer i bestemmelsene til kommuneplanens arealdel. Gjeldende bestemmelser for Sandefjord kommune vedtatt 6.3.2018 er punkt 1.9 bokstav d) om krav til massehåndteringsplan og punkt 1.5 om krav til matjordplan.

SØKNADSPLIKT

En grunneier eller et foretak som ønsker å ta imot eksterne masser for bruk eller lagring på en eiendom har ansvar for at det gjøres i tråd med gjeldende regelverk. Kommunen har veiledningsplikt. Avhengig av formål, omfang, type masser og konsekvenser av tiltaket vil kommunen vurdere om tiltaket er søknadspliktig og hvilket regelverk som gjelder.

For at kommunen skal vurdere aktuelt regelverk trenger vi informasjon om:

- type masser (forurenset eller rene masser, tilførte eller stedeagne masser)
- stort eller lite omfang (anslått volum, lastebillass)
- lokalisering (byggeområde eller LNFR)

Søknadsplikt kan vurderes uavhengig av størrelse og arealbruk dersom konsekvensene anses som store. Det er i utgangspunktet ikke behov søknad og tillatelse ved bruk av rene masser i forbindelse med mindre terrengtiltak på egen tomt i forbindelse med byggeformål. Mottak av matjord på dyrka mark trenger i utgangspunktet ikke behandling etter pbl., såfremt tiltaket ikke medfører store endringer i terrenget, problemfylt atkomstvei og transport eller ulemper for naboer. Spredning av fremmede arter, planteskadegjørere og andre uønskede organismer må unngås.

For større tiltak kan tiltakshaver be om en **forhåndskonferanse** (byggesak) eller **oppstartmøte** (reguleringsplan) med administrasjonen i kommunen. Formålet er å få belyst aktuelle problemstillinger ved tiltaket og relevante krav og forutsetninger for videre saksbehandling. I god tid før møtet (minimum 2 uker) skal tiltakshaver redegjøre for tiltakets innhold, omfang, plassering, fremdrift, aktuelle ansvarlige utøvere og forutsetninger for tiltaket.

KRAV TIL SØKNAD

Kravet til innhold og dokumentasjon ved søknad om etablering av massemtak vil være avhengig av omfang på det som planlegges. Generelt skal søknad om etablering av mottak for rene, naturlige masser inneholde opplysninger om:

- a) hvem som søker og hvem som er hjemmelshaver
- b) beskrivelse av type masse og den årlige mengden som skal mottas
- c) tidsperspektiv, der både oppstartdato og dato for avslutning framgår
- d) anslått volum for masselageret
- e) beskrivelse av lokalitet, berørte eiendommer, situasjonskart eller gårdskart
- f) målsatte tegninger som viser skjæring/snitt/terrenginngrep
- g) opplysninger om hydrogeologiske og geologiske forhold
- h) forslag til plan for oppstart, drift, overvåkning og kontroll
- i) forslag til plan for avslutning og etterbruk av området
- j) beskrivelse av adkomstvei/anleggsvei og tilknytning til kommunens hovedveisystem
- k) vurdering av om det er behov for konsekvensutredning og miljøoppfølgingsprogram

For tiltak etter plan- og bygningsloven (pbl.) finnes det søknadsblanketter på nettsiden til Direktoratet for byggkvalitet www.dibk.no. Dersom tiltaket ikke er i tråd med arealformålet i kommunen må det sendes inn en søknad om dispensasjon etter pbl. § 19-1. En

dispensasjonssøknad må begrunnes og det må legges vekt på fordeler for allmenheten. Se eget avsnitt om dispensasjon i veilederen.

Kommunekart og ulike temakart finnes på kommunens nettside. **Gårdskart** kan hentes fra <https://gardskart.nibio.no/search>. På gårdskart kan det hentes inn informasjon om blant annet registrerte kulturminner og naturverdier, rødlista arter, jordressurser, jordkvalitet, erosjonsrisiko og miljøregistreringer i skog.

TEMA SOM KAN KREVE NÆRMERE UTREDNINGER

Kommunen eller regionale myndigheter kan kreve utredninger på bakgrunn av innsendt søknad. Hvilke utredninger som er relevante vil variere fra sak til sak og det er viktig å avklare dette så tidlig som mulig i søknadsprosessen. Følgende tema kan være aktuelle:

Støy, luftkvalitet og trafiksikkerhet

- For å kunne vurdere støy og trafiksikkerhet er det nødvendig å beskrive omfanget i form av volum tilkjørte masser, antall lastebiler per døgn, antall timer med drift for gravemaskin /bulldoser innenfor mottaksområdet).
- Behovet for sikkerhetstiltak på deponistedet skal belyses (inngjerding, bom etc.).
- Trafiksikkerhet i området må vurderes, spesielt med tanke på å ivareta barn og unges interesser. Aktuelle tiltak bør beskrives (fartsdumper, gang- og sykkelvei, skilting, omlegging av vei etc).
- Hjemmel: Rikspolitiske retningslinjer for barn og unge. Retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442/2016) og luftkvalitet i arealplanlegging (T-1520). Lov om folkehelsearbeid og forskrift om miljøretta helsevern.

Miljøforhold og kulturminner

- Det skal gjøres søk for å innhente kjent kunnskap om biologisk mangfold. Aktuelle databaser er Naturbase og Artsdatakart.
- Registrerte kulturminner finnes i databasen Askeladden.
- For mindre tiltak kan kommunen være behjelpelig med å innhente kunnskap.
- Den som skal utføre tiltaket skal ha internkontroll i forhold til mottaksrutiner og type masser som leveres (inkludert hvordan unngå forurensa masser, spredning av fremmede arter, hønsehirse, floghavre med mer).
- Hjemmel: Naturmangfoldloven, forskrift om fysiske tiltak i vassdrag, forskrift om fremmede organismer og Kulturminneloven.

Forurensning og overvann

- Søknaden må beskrive overvannshåndtering i anleggsperioden og etter oppfylling. Aktuelle tiltak er etablering av fangdammer og sidegrøfter for å unngå at vann kommer inn i mottaksområdet. Overvannsystemet skal ha tilstrekkelig kapasitet.
- Oppfylling som krever lukking og overfylling av bekker skal unngås. Lukking av bekker er ikke tillatt uten egen tillatelse fra fylkesmannen.
- Dersom mottaket lokaliseres i nærhet av vann eller vassdrag, skal søknaden også inneholde en beskrivelse tiltak for å unngå forurensning til nærliggende vassdrag.
- Hjemmel: Forurensingsloven § 7, 2.ledd.

Grunnforhold

- Dersom oppfyllingsarealet er under marin grense og det er fare for kvikkleire kan det kreves geoteknisk undersøkelse. NGI har i samarbeid med NVE laget veileder for små inngrep i kvikkleiresoner.
- Hjemmel: Plan- og bygningsloven (pbl) § 28-1 og TEK10, kap. 7.

Landskap

- Tiltakets påvirkning av landskapet skal beskrives.
- Hjemmel: Pbl § 3-1, § 29-2, Naturmangfoldloven § 1.

Friluftsliv

- Vil tiltaket hindre allmenn ferdsel, sperre turveier eller andre ferdselsårer eller påvirke spesielle rekreasjonsområder?
- Hjemmel: Lov om friluftsliv.

PROSESS OG SAKSGANG

I saker der et søkes om å etablere massemttak for eksterne masser på en landbrukseiendom, enten midlertidig eller permanent, må det søkes om dispensasjon fra arealformålet LNFR eller utarbeides en reguleringsplan. I slike saker er det viktig med et samarbeid internt i kommunen mellom plan-, miljø, byggesak- og landbruksforvaltningen for å avklare hvilken prosess og regelverk som er aktuelt i den konkrete saken.

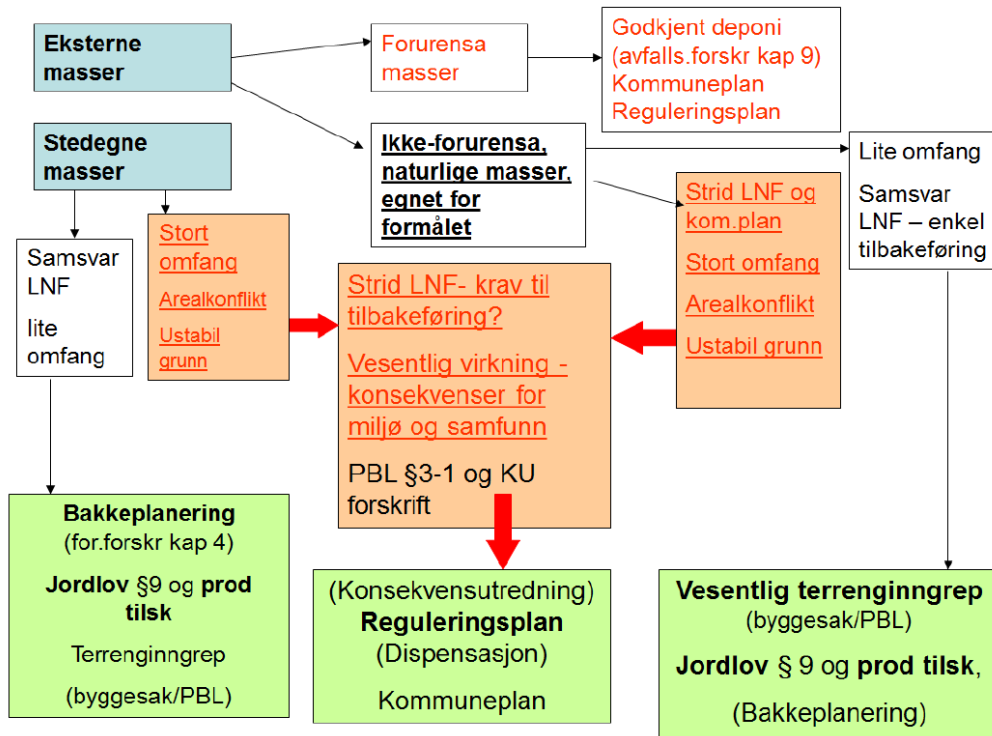
Etablering av massemttak kan også komme i konflikt med annet regelverk som forvaltes av andre myndigheter. Det gjelder for eksempel massemttak som kan komme i konflikt med kulturminner, naturverdier, innebærer bekkelukking eller har utfordrende adkomst til offentlig vei. Kommunen har en samordningsplikt. Det betyr at kommunen kan vente med å avgjøre saken inntil det foreligger avgjørelse eller samtykke fra annen myndighet, jf. pbl. § 21-5. Kommunen kan gi rammetillatelse innenfor sitt myndighetsområde, med forbehold om at igangsettingstillatelse ikke vil bli gitt før forholdet til andre myndigheter er brakt i orden, jf. § 21-4 tredje ledd.

Tabellen under viser en oppsummering av momenter som er viktige for å kunne finne rett regelverk.

<p>Nydyrkingsforskriften</p>	<ul style="list-style-type: none"> • i tråd med arealformålet LNFR • udyrka areal • skal opparbeides til fulldyrka eller overflatedyrka • bruk av stedegne masser og/eller tilkjørte jordmasser
<p>Bakkeplanering / forurensningsforskriften</p>	<ul style="list-style-type: none"> • i tråd med arealformålet • flate ut kupert/brattlendt terreng • mindre omfang • < 3 meter påfyllingshøyde • kontroll på overvann og avrenning • bruk av stedegne masser og/eller tilkjørte jordmasser • lite ulemper for naboer
<p>Tiltak etter plan- og bygningsloven med ansvarsrett</p>	<ul style="list-style-type: none"> • i tråd med arealformålet • Vesentlig terrenginngrep etter § 20-1 bokstav k • kort tid 2-3 år • Tilførte masser egnet for formålet • lite ulemper for naboer • kontroll på overvann og avrenning
<p>Dispensasjon fra arealformålet i kommuneplanen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tiltak med lang anleggsfase (over 3 år) • lokale eller nasjonale interesser blir berørt i liten grad • plankrav tar for lang tid til å få på plass en god løsning • egnet lokalisering i forhold til grunnforhold, miljøverdier og trafiksikkerhet
<p>Reguleringsplan / kommuneplan</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tiltak som innebærer vesentlig virkning for miljø eller samfunn, f.eks. nær vassdrag eller sjø, berører utvalgte naturtyper eller prioriterte og trua arter, verdifulle kulturminner/ kulturmiljø, viktige områder for friluftsliv, berører dyrka mark av god kvalitet, usikker grunn etc. • langvarig anleggsfase og stort transportbehov over flere år, utfordringer med trafiksikkerhet • mange blir berørt og mange usikre momenter

Tabell med oversikt over viktige momenter for å finne rett regelverk

Saksgang i massehåndteringssaker kan også illustreres som vist i figuren under.

Saksgang i massehåndteringsaker. Plansje fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

LOVER OG FORSKRIFTER

FORSKRIFT OM NYDYR KING

[Forskrift om nydyrking](#) har som formål å sikre at nydyrking skjer på en måte som tar hensyn til natur- og kulturlandskapet. Med nydyrking menes fulldyrking og overflatedyrking av udyrka mark eller gjenoppdyrking av jordbruksareal som har vært udyrka i over 30 år.

Det er eget søknadsskjema for nydyrking og søknader behandles av landbruksforvaltningen i kommunen. Når kommunen skal behandle søknaden, må det vurderes:

- Behovet for å styrke driftsgrunnlaget til den som søker
- Om nydyrkingstiltaket legger til rette for gode løsninger for driften, som for eksempel reduserte kostnader ved driften, teigstørrelser, arrondering og driftsavstand.

Skjema og veiledning finnes på [Landbruksdirektoratets nettside om nydyrking](#). Tiltaket må vurderes etter naturmangfoldloven, kulturminneloven og kravet til vegetasjonssoner mot vassdrag. Det er andre hensyn som også kan være aktuelle å vurdere.

FORURENSNINGSFORSKRIFTENS DEL I, KAP. 4 (BAKKEPLANERING)

Forurensningsforskriftens del I, kap. 4 omhandler anlegg, drift og vedlikehold av planeringsfelt. Her defineres bakkeplanering som arbeidet med å gjøre brattlendt eller kupert dyrkbart og

tidligere dyrket areal skikket for maskinell jordbruksdrift. Det regnes som planering når det forflyttes masser som berører et areal på minst 1,0 dekar. Bakkeplanering gjelder flytting av jordmasser internt på planeringsfeltet for å jevne ut hellende eller kupert terreng slik at det blir bedre egnet for maskinelt jordbruk. Det skal som regel ikke benyttes tilkjørte masser (unntaksvis noe matjord som topplag).

En fullstendig søknad om bakkeplanering skal inneholde en plan for planeringen. Planen må du utarbeide i samsvar med ["Tekniske retningslinjer for anlegg, drift og vedlikehold av planeringsfelt"](#) fastsatt av Landbruksdepartementet. Planen skal godkjennes av kommunen (landbruksmyndigheten) før grunneier kan starte arbeidet på planeringsfeltet. Regionale myndigheter er høringspart.

Vedtak om bakkeplanering må begrunnes. Følgende vurderinger er aktuelle:

- Fare for forurensning sammenholdt med de fordeler og ulemper tiltaket for øvrig vil medføre (Forurensningslovens § 11 4.ledd.)
- Evt. virkninger tiltaket kan få for natur- og kulturlandskapsverdier
- Behovet for å styrke driftsgrunnlaget
- Om planeringen legger til rette for gode driftsmessige løsninger i landbruket

PLAN- OG BYGNINGSLOVEN (PBL)

Plan- og bygningsloven har bestemmelser om forbud, arealplaner og byggesaksbehandling.

Pbl § 20-1 Tiltak som krever søknad og tillatelse, bokstav k vesentlig terrenginngrep

Massemottak der det skal tilføres betydelige steinmasser utenfra og/eller terrenget endres vesentlig, skal behandles etter pbl § 20-1 bokstav k – **vesentlig terrenginngrep**. I vurderingen av hva som er vesentlig, skal det både legges vekt på inngrepets omfang og hensynet til omgivelsene. Søknad, prosjektering og utførelse av tiltak skal forestås av foretak med **ansvarsrett** etter pbl kap 23. Krav til innhold i søknader fremkommer i lovens kapittel 21 og forskrift om byggesak (SAK 10) kapittel 5.

Hva som er et vesentlig terrenginngrep må vurderes i hvert enkelt tilfelle. Søknadsplikten i LNFR-områder inntreffer ved oppfyllinger som innebærer med enn 3,0 m avvik fra opprinnelig terrengnivå (SAK 10 § 4-1 nr. 7.) Visse tiltak vil alene i kraft av størrelsen utløse reguleringsplikt. Vurderingen av hva som er «større bygge- og anleggsarbeider» må bero på en konkret vurdering ut fra de forhold som gjør seg gjeldende på stedet og i saken. Søknadsplikt kan vurderes uavhengig av størrelse og arealbruk dersom konsekvensene anses som store. Dersom tiltaket kan medføre konflikt, skal tiltaket tas opp som en sak – selv om terrengendringen er under de definerte grensene i SAK 10. Det betyr at det ikke bare er fyllingshøyden som er avgjørende.

Forskrift om byggesak (byggesaksforskriften) (SAK 10)

Forskriften har generelle bestemmelser i første del, i andre del bestemmelser om søknadsplikt og innhold i søknader og tredje del bestemmelser om godkjenning og ansvar. Mindre fylling eller planering av terreng er unntatt fra søknadsplikten, jf. SAK 10 § 4-1 bokstav e) nr 7. Tiltaket må ikke føre til mer enn 3,0 m avvik fra opprinnelig terrengnivå i spredtbygd strøk, eller 1,5 m avvik fra opprinnelig terrengnivå i tettbygd strøk. På eiendom for rekke- eller kjedehus o.l. med tett

bebyggelse må avviket ikke være mer enn 0,5 m fra opprinnelig terrengnivå. Avstand fra fyllingsfoten til nabogrense må være minst 1,0 m.

Kapittel 5 om krav til søknad og dokumentasjon, generelle krav, varsel til naboer og gjenboere, gjennomføringsplan, opplysninger som skal gis ved søknad og dokumentasjon som skal foreligge i tiltaket. Kapittel 9 om godkjenning av foretak, kapittel 10 om krav til foretakenes system, kapittel 11 krav til utdanning og praksis, og kapittel 12 om ansvar.

Forskrift om tekniske krav til byggverk (byggeteknisk forskrift) (TEK17)

Forskriften har generelle bestemmelser i første del, i andre del bestemmelse om naturpåkjenninger, uteareal og ytre miljø. Kapittel 7 omhandler sikkerhet mot naturpåkjenninger. Kapittel 8 omhandler krav til uteareal og kapittel 9 omhandler krav til ytre miljø, inkludert krav til avfallsplan § 9-6.

Ansvarsrett

Tiltak som innebærer vesentlig terrenginngrep etter pbl. § 20 -1 bokstav k) krever ansvarlig søker. Ansvarlig søker har ansvaret for koordinering overfor kommunen, mens fagansvaret ligger hos de ansvarlig prosjekterende, utførende og kontrollerende. Veiledning til hvilke fagområdet det er aktuelt med ansvarlig foretak for søknad, prosjektering og utføring finnes i [veiledning om byggesak](#) etter byggesaksforskriften (SAK 10).

Ansvar i plan- og bygningslovens forstand betyr både at en oppgave skal utføres i tråd med lovgivningen og den gitte tillatelse, og at manglende eller feil gjennomføring kan følges opp med pålegg og sanksjoner. Ansvaret er begrenset til det ansvaret vedkommende foretak har påtatt seg i erklæringen om ansvarsrett.

Det er i plan- og bygningsloven § 23-3 siste ledd en regel i forbindelse med ferdigstilling av tiltaket, dvs. krav om ferdigattest, som går ut på at kommunen kan gi pålegg om retting til den ansvarlige i 5 år etter at ferdigattest er gitt. Denne regelen henger også sammen med at ansvarlige foretak skal oppbevare dokumentasjon om tiltaket i 5 år etter ferdigattest.

Reguleringsplan pbl § 12-1

For gjennomføring av større bygge- og anleggstiltak og andre tiltak som kan få vesentlige virkninger for miljø og samfunn, kreves det reguleringsplan. Tillatelse etter pbl. § 20-2, jf. 21-4 for slike tiltak, kan ikke gis før det foreligger reguleringsplan. Plankrav kan vurderes uavhengig av omfang dersom konsekvensene anses som store. Reguleringsplan kan være aktuelt hvis masseoppfyllingen innebærer bekkelukking eller plasseres i sårbare områder med særlig verdifullt kultur- eller naturlandskap, eller kan få store konsekvenser i forhold til støy, trafiksikkerhet etc.

Dispensasjon etter pbl § 19-2

I områder avsatt til LNFR er det bare tillatt å iverksette anlegg eller andre tiltak som er nødvendige for drift av næringsmessig landbruk, basert på gårdens eget ressursgrunnlag. I utgangspunktet vil ikke masseuttak i slike områder være samsvar med LNFR-formålet og tiltaket kan utløse krav til reguleringsplan. For noen tilfeller kan det søkes om dispensasjon fra arealformålet for å tilføre eksterne masser i forbindelse med vesentlig terrenginngrep etter pbl. § 20-1. Et vedtak om dispensasjon fra arealformålet hjemles i pbl. § 19-2 jf. § 11-6.

Kommunen er pliktig til å sende dispensasjonssøknader til uttalelse til berørte regionale myndigheter, jf. pbl. § 19-1. Dette er vanligvis Fylkesmannen, Fylkeskommunen og Vegvesenet. Det er i utgangspunktet ikke kurant å få dispensasjon fra arealformålet, og det skal kun brukes unntaksvis, for eksempel dersom plankravet vil ta for lang tid for å få på plass en god løsning lokalt eller regionalt. Søknad om tiltaket etter pbl. og dispensasjonen skal nabovarsles.

En dispensasjon kan være midlertidig eller varig. Ulike interesser som blir berørt kan ivaretas ved at det settes relevante vilkår for dispensasjonen, som for eksempel krav til:

- Dato for ferdigstilling og avslutning av arbeidet
- Tidsperiode/klokkeslett for anleggsdriften
- Krav til mottakskontroll av rene, naturlige masser
- Tiltak for å ivareta sikkerhet på området og i nærmiljøet (for eksempel låsbare porter, gjerde rundt anleggsområdet, trafikksikkerhetstiltak)
- Tiltak som hindrer eller reduserer ulemper for naboer (støy, buffersoner)
- Tiltak som reduserer faren for erosjon og forurensning

KOMMUNEPLANENS BESTEMMELSER

I forbindelser med kommuneplanarbeidet kan kommunen avsette områder for mottak, sortering og gjenvinning av rene og forurensede masser i kommuneplanens arealdel og sette betingelser som relevante for disse arealene. I utgangspunktet bør områder for mottak, sortering og gjenvinning av masser fra byggeprosjekter være avklart i kommuneplanens arealdel. Uten slik avklaring må kommunene behandle søknader om massemtak som enkeltsaker.

Kommunen kan stille utredningskrav, jf. pbl. § 11-9. På den måten kan kommunen be om informasjon om hvordan overskuddsmasser kan minimeres, hvordan de kan sorteres og gjenbrukes, og hvor eventuelt «verdiløse» overskuddsmasser kan benyttes til fornuftig terrengutforming og eventuelt landbruksformål. Dette er forhold som bør belyses og avklares før byggearbeidene starter. Ved å stille dette kravet i forkant kan man bidra til at overskuddsmasser benyttes til fornuftig terrengutforming og unngå at masser deponeres i villfyllinger.

Relevante bestemmelser for Sandefjord kommune vedtatt 6.3.2018 er følgende:

1.9 UTREDNINGSKRAV (PBL § 11-9 NR. 8)

d) For tiltak som medfører flytting av masser ut av byggeområdet (inkludert matjord) skal det i forbindelse med reguleringsplanen/søknaden utarbeides en massehåndteringsplan som også inkluderer vurderinger knyttet til transport av massene og grunnforhold/andre aktuelle forhold i mottaksområdet.

I reguleringsplaner som omfatter dyrka mark skal det stilles krav til at en matjordplan som redegjør for hvordan matjorden skal brukes.

1.5 REKKEFØLGEKRAV (PBL § 11-9 NR. 4)

- *Der utbygging medfører tap av matjord skal det utarbeides en plan for håndteringen av jordressursene.*

ANNET AKTUELT LOVVERK OG REGELVERK

Naturmangfoldloven er sektorovergripende og masseoppfylling med rene masser eller deponier vil alltid utløse krav om vurderinger etter naturmangfoldloven §§ 8 – 12. Vurdering etter kapittel IV om fremmede organismer vil også være svært aktuelt i slike saker.

Jordloven kan komme til anvendelse der en søknad om masseoppfylling behandles som en byggesak etter plan- og bygningsloven og tiltaket berører dyrka mark og/eller dyrkbar mark. Tiltaket må da normalt ha godkjenning både etter jordloven og plan- og bygningsloven.

Forurensningsloven, forurensningsforskriften og avfallsforskriften kommer til anvendelse ved søknad om anlegg av deponier for forurensete gravemasser eller byggavfall. Fylkesmannen er godkjenningmyndighet.

Annet aktuelt lovverk er **kulturminneloven, vannressursloven, friluftsløven og lov om folkehelse**. I tillegg kommer bl.a. drikkevannsforskrift, forskrift om miljøretta helsevern og regelverk om planteskadegjørere og fremmede arter til anvendelse. Dette er sektorlovverk som det må tas hensyn til i den enkelte sak, avhengig av omfanget og områdene det søkes om massemtak. For flytting av jord, maskiner og utstyr mellom eiendommer vises det til informasjonsbrev fra Mattilsynet, vedlegg 3.

NVEs Veileder nr 7 2014 beskriver hvordan skredfare i områder med kvikkleire, og andre jordarter med tilsvarende egenskaper, skal utredes og tas hensyn til i arealplanlegging og byggesak. Veilederen beskriver hvilke krav til sikkerhet som gjelder for bygging i slike områder, hvordan kravene kan oppfylles og krav til grunnundersøkelser og stabilitetsberegninger. Veilederen utdyper Byggteknisk forskrift (TEK 10) og NVEs retningslinjer "Flaum- og skredfare i arealplanar".

TILSYN OG OPPFØLGINGSRUTINER

Ved **tilsyn** fra kommunen skal det kunne fremlegges dokumentasjon på at massene kun inneholder rene masser av jord og stein.

Ved **avslutning av et massemtak** skal kommunen kontrollere at mottaket ikke overskrider godkjent dimensjonering, samt at eventuelt miljøoppfølgingsprogram er overholdt. I dispensasjonssaker skal eventuelle vilkår og betingelser være oppfylt før det gis ferdigattest. Ved bakkeplanering er det landbrukskontoret som gir ferdigmelding for anlegg og følger opp når anlegget skal være ferdig.

Ved overskridelse av dimensjonering, mottak av masser med forurenset innhold, manglende oppfølging av vilkår eller manglende oppfølging av miljøoppfølgingsprogram, skal kommunen vurdere søknadsplikt og straffereaksjoner, se avsnittet om ulovlige deponier under.

Dersom det er utført tiltak i strid med plan- og bygningslovgivningen kan kommunen foreta **ulovlighetsoppfølging** etter pbl. kap. 32.

Et ulovlig forhold vil foreligge når det er iverksatt eller utført et tiltak som krever kommunens godkjenning uten at slik godkjenning foreligger. Det ulovlige vil da i utgangspunktet bestå i at

man har utført tiltaket uten først å søke og få godkjenning. En eventuell godkjenning kan også være betinget av at det først utarbeides en reguleringsplan.

Dersom det foreligger et ulovlig forhold har kommunen følgende sanksjonsmuligheter:

- **Pålegg om stans og opphør med øyeblikkelig virkning:** pbl. § 32-4 eller pålegg om retting pbl. § 32-3: Det kan gis pålegg om stans av arbeider og/eller pålegg om retting av det ulovlige forhold. En retting kan gjøres ved tilbakeføring til lovlig situasjon eller ved at forskriftsmessig søknad om å få tiltaket godkjent innsendes. Dersom det søkes, vil ulovlighetsoppfølging stå i bero til saken er ferdigbehandlet.
- **Forelegg pbl. § 32-6:** Det kan gis forelegg om å etterkomme pålegget. Et forelegg har virkning som en rettskraftig dom og vil derfor kunne være grunnlag for tvangsgjennomføring. Benyttes sjelden.
- **Tvangsmulkt som virkemiddel for å få gjennomført pålegg pbl. § 32-5:** Dersom pålegg ikke etterkommes kan det gis tvangsmulkt i form av dagmulkt eller engangsmulkt inntil pålegget er etterkommet. Dette har vist seg å være et effektivt virkemiddel.
- **Overtredelsesgebyr pbl. § 32-8:** Overtredelsesgebyr er en administrativ sanksjon, som plan- og bygningsmyndighetene kan ilegge ansvarlige for brudd på plan- og bygningslovgivningen. Gebyret tilfaller kommunen, også hvis fylkesmannen eller departementet har ilagt gebyret. Overtredelsesgebyr regnes som en straffesanksjon i motsetning til tvangsmulkt som er et virkemiddel for å få gjennomført pålegg.
- **Anmeldelse:** Alvorlige brudd på plan- og bygningslovgivningen og naturmangfoldloven blir politianmeldt.

HVORDAN FINNE AKTUELLE OMRÅDER FOR MASSEMOTTAK

Enten det er foretak eller kommunen som skal finne aktuelle arealer for mottak av masser, så anbefales det å bruke kriterier for egnethet og konsekvenser for å kunne sammenligne arealer. Tabellene under viser kriterier for vurdering av egnethet for massemtak og konsekvenser for etablering av massemtak.

Egnethet	Negativt	Positivt
Nærhet til sentrale utbyggingsområder	>20 km	<5 km
Volum tilpasset lokale behov	Over- eller underkapasitet	Dekker behovet
Fremkommelighet	Eksisterende vei blir ødelagt	Kort vei på god vei. Lokaliteter i nærheten av knutepunkter ved E18. Avkjørsel direkte på fylkesvei.
Etterbruk	Oppfylling av produktiv dyrka mark med god kvalitet (matkorn)	Tilrettelegging for nytt jordbruksareal eller forbedring av dyrka mark

Kriterier for vurdering av egnethet for massemtak

Konsekvenser	Negativt	Liten eller ingen konsekvens
Naturtype – nærhet til naturtyper av ulik verdi	A og B	Ingen/liten verdi
Vilt	Svært viktig vilttrekk eller viltområde	Ingen/liten verdi
Jordbruk/skogbruk	Arealer for matkorn/høy bonitet produktiv skog	Ikke dyrka mark (impediment eller uproduktiv skog)
Vannmiljø	Vassdrag berøres direkte, tiltaket innebærer bekkelukking, fare for forringelse av vannforekomster med god tilstand	Ingen avrenning til vassdrag eller sjø
Grunnforhold	erosjon og risiko for kvikkleire	Fast fjell
Kulturminner	Direkte berørt eller innenfor hensynssone bevaring kulturmiljø, nærhet til freda bygg eller bygningsmiljøer	Ingen kjente
Friluftsliv	Berører eller nærme viktige eller særlig viktige friluftsområder	Ikke nært
Nærhet til boligområder (støv, lukt, støy)	<200 m	>500 m

Kriterier for vurdering av konsekvenser for massemtak

DEFINISJONER OG BEGREPER

For å få til en god dialog mellom tiltakshavere, grunneiere, foretak, kommunen, regionale myndigheter og konsulenter er det viktig å ha en felles forståelse for hva ulike begreper og ord betyr i denne sammenhengen. Fylkesmannen i Vestfold utarbeidet november 2017 en sjekklister om massehåndtering for kommunale saksbehandlere. Den inneholder beskrivelse av ulike typer masser og er tilgjengelig på fylkesmannens nettside.

Næringsavfall skal leveres til godkjent avfallsmottak for behandling. Avfall fra offentlige og private virksomheter og institusjoner er næringsavfall. Virksomheter som har næringsavfall, eller transporterer næringsavfall, har plikt til å levere avfallet til et lovlig behandlingsanlegg med mindre det gjenvinnes eller brukes på annen måte. Forurensningsmyndigheten kan gi tillatelse til gjenvinning eller annen bruk. Næringsavfall kan deles inn i to typer, gravemasser og byggavfall.

Gravemasser er jord og berggrunn som graves opp på en eiendom. Gravemasser defineres slik:

- Rene, naturlige masser: gravemasser som jord, stein, grus, sand, leire og organisk materiale som verken inneholder konsentrasjoner av helse- og miljøfarlige stoffer over fastsatte normverdier, eller som er syredannende, (jfr. forurensningsforskriften kapittel 2).
- Forurensede gravemasser: Gravemasser fra forurenset grunn.
- Forurenset grunn: jord eller berggrunn der konsentrasjonen av helse- eller miljøfarlige stoffer overstiger fastsatte normverdier for forurenset grunn (jf. forurensningsforskriften, kapittel 2, vedlegg 1) .

Byggavfall er materialer og gjenstander fra bygging, rehabilitering eller riving av bygninger, konstruksjoner og anlegg. Byggavfall håndteres etter byggesaksforskriften. Byggavfall defineres slik:

- Rent inert byggavfall: Avfall som ikke gjennomgår noen betydelig fysisk, kjemisk eller biologisk omdanning. Dette er betong, murstein, takstein, keramikk eller glass som ikke inneholder helse- og miljøfarlige stoffer over normverdiene.
- Forurenset inert byggavfall: Byggavfall som i utgangspunktet er inert byggavfall, men som inneholder helse- og miljøskadelige stoffer over normverdiene.

Det er ulike begreper brukes i forbindelse med mottak av overskuddsmasser:

Vesentlige terrenginngrep er tiltak som krever søknad og tillatelse fra kommunen etter plan- og bygningsloven (pbl.) § 20-1 bokstav k). Det gjelder både utgraving og oppfylling. Eksempler på vesentlige terrenginngrep er steinbrudd, grustak, oppfylling og terrengregulering med eksterne gravemasser. Vesentlige terrenginngrep der viktige miljø- og samfunnshensyn blir berørt, og eller tiltak i strid med arealformål, kan utløse krav til reguleringsplan eller endring i kommuneplanen. Terrenginngrep som ikke anses som vesentlige kan være tilføring av rene, naturlige masser for å forme landskap i forbindelse med bygg og anlegg, stabilisering av grunn, forebygging av flom eller bedre arrondering for landbruksdrift. Formål, omfang og virkning på miljø- og samfunnsinteresser avgjør om krav til saksbehandling etter plan- og bygningsloven.

Bakkeplanering er forankret i forurensningsforskriften kapittel 4. Det gjelder tiltak for å gjøre brattlendt eller kupert dyrkbart eller tidligere dyrka areal skikket for maskinell jordbruksdrift. Tiltaket gjelder flytting av stedege masser på et areal større enn 1 dekar. Dersom tiltaket medfører mottak av eksterne masser må det vurderes som et vesentlig terrenginngrep etter pbl.

Jordforbedring brukes ved tilføring av slam, husdyrgjødsel eller annet organisk materiale eller matjord for å bedre jordkvalitet og redusere erosjon ved landbruksdrift eller annen bruk. Sentrale lovverk er forskrift om gjødsel av organisk opphav, regler for planteskadegjørere og naturmangfoldloven.

Jordflytting brukes ved flytting av større mengder med jordsmonn og matjordlag på grunn av vedtatt regulering til annen arealbruk i områder med dyrka og dyrkbar jord. Flytting av større mengder jord kan behandles etter plan- og bygningsloven og aktuelt sektorlovverk som massemtak for rene, naturlige masser avhengig av størrelse og omfang.

Nydyrking er omfattet av forskrift om nydyrking. Som nydyrking regnes fulldyrking og overflatedyrking av udyrka mark eller gjenoppdyrking av jordbruksareal som ikke er brukt i over 30 år. Opparbeidelse av overflatedyrka mark til fulldyrka mark regnes ikke som nydyrking. Nydyrking kan være et avbøtende tiltak på massemtak som skal avsluttes.

Mellomlager er et begrep som brukes ved midlertidig lagring av overskuddsmasser. Lagringstiden er inntil ett år før avfallet går til deponi, eller mindre enn tre år før avfallet går til gjenvinning eller behandling. Mellomlager for andre typer avfall enn rene, naturlige masser må ha tillatelse fra Fylkesmannen.

Behandlingsanlegg er anlegg hvor avfall og overskuddsmasser gjennomgår en behandling, som for eksempel sortering og bearbeiding. Et behandlingsanlegg kan kreve tillatelse fra Fylkesmannen. Jordsolding krever i utgangspunktet ikke tillatelse fra Fylkesmannen, men kan være i strid med arealformålet LNF og dermed betinge en dispensasjon etter pbl.

Deponi er et permanent deponeringssted for avfall på eller under bakken og omfattes av [avfallsforskriften](#). Det er forbud mot deponering av visse avfallstyper. Et deponi krever i utgangspunktet tillatelse fra Fylkesmannen etter avfallsforskriften kap. 9. Permanente mottaksområder for avfall regnes alltid som «vesentlig terrenginngrep» og skal behandles etter pbl. Det er ikke behov for tillatelse ved:

- Bruk av egnet inert avfall i forbindelse med terrengregulering og -rehabilitering, utfylling eller byggeformål (som ikke anses som vesentlig terrenginngrep)
- deponering av ikke-forurenset jord
- deponering av ikke-forurensete muddermasser langs elver, innsjøer, fjorder og sund der de er hentet ut
- redeponering og isolering av forurenset jord på samme lokalitet som den er gravd opp fra

KILDER

[Regional plan for masseforvaltning i Akershus](#)

[Håndtering av overskuddsmasser i Follo – veileder for saksbehandling - november 2016](#)

[Massehåndtering - sjekklister for kommunale saksbehandlere](#)

[Jordmasser – frå problem til ressurs – rettleiar for offentlig forvaltning - region Nordhordland](#)

[Veileder - Garden som ressurs – bygge og anleggstiltak i og i tilknytning til landbruk – forholdet til plan etter plan- og bygningsloven](#)

[Tekniske retningslinjer for anlegg, drift og vedlikehold av planeringsfelt](#)

[Informasjonsbrev fra Mattilsynet og flytting av jord](#)

VEDLEGG 1 – SJEKKLISTE FOR MASSER

Massehåndtering

– sjekkliste for kommunale saksbehandlere

Hva slags masser skal håndteres?

Masser som får grønt lys: Rene naturlige masser (naturlige, mineralske jord- og løsmasser som leire, sand, grus og stein, som ikke er syredannende og med innhold av helse- og miljøfarlige stoffer under fastsatte normverdier, jmf. forurensningsforskriften kap. 2, vedlegg 1). Bruk side 1 i sjekklisten.

Masser som får rødt lys: Alt som ikke er rene, naturlige masser (bl.a. betong, tegl, treavfall og returavfall). Bruk side 2 i sjekklisten.

Masser som får grønt lys

Hensyn/interesse	Vurdering	Konsekvens/behandles etter
Samfunnsnytte	Kan massene gjenbrukes? Infrastrukturbygging/landbruksformål/klargjøring av bolig- og næringsområder?	Bør kartlegges i kommuneplanens arealdel og detaljreguleres (hvilke masser kan tas imot hvor)
Avrenning	Risiko for avrenning av jord og næringsstoffer til vassdrag? Under oppfylling og/eller ved avslutning? Er resipienten sårbar?	Vurder avbøtende tiltak, f. eks. avskjæringsgrøfter/fangdammer? Hjemmel: Forurensningsloven § 7, 2.ledd
Landbruk	Arealenes produksjonsevne for skog- og jordbruk bør ikke forringes etter oppfylling.	Vilkår om minst samme produksjonskvalitet etter oppfylling i vedtak om midlertidig omdisponering av dyrka og dyrbar jord (jordloven § 9)
Klima	Berøres myr/våtmark? Kan transportavstanden begrenses?	Myrjord bør bli liggende under grunnvannspeilet for å unngå CO ₂ -utslipp
Naturmangfold	Berører tiltaket vassdrag eller andre naturverdier? Er det fare for spredning av fremmede arter?	Naturmangfoldloven, forskrift om fysiske tiltak i vassdrag, forskrift om fremmede organismer
Kulturminner/-miljø	Kan kulturminner/-miljø bli berørt av uttak eller oppfylling?	Kulturminneloven Utvalgte kulturmiljøer RPBA
Grunnforhold	Er uttaksområdet eller oppfyllingsarealet under marin grense? Fare for kvikkleire? Blir nærliggende kvikkleireområder berørt?	Behov for geoteknisk undersøkelse? Plan- og bygningsloven (Pbl) § 28-1 og TEK10, kap. 7
Barn/unge	Verdi som lekeareal? Snarvei for barn i nærområdet? Skolevei/boligområder e.l. belastes av transporten? Tilstrekkelig sikring av arealene?	Rikspolitiske retningslinjer for barn og unge
Trafikk	Hvilke veier blir berørt? Tåler de belastningen? Kreves avkjøringstillatelse? Midlertidige sikkerhetstiltak?	Rikspolitiske retningslinjer for barn og unge
Støy/luftkvalitet	Vil transport og/eller dumping gi støy eller andre luftkvalitet for bebyggelse/turområder e.l.?	Retningslinje for behandling av - støy i arealplanlegging (T-1442/2016) - luftkvalitet i arealplanlegging (T-1520)
Friluftsliv	Kan arealene ved fyllplassen ha verdi for friluftsliv? Merkede stier eller mye brukt av lokalmiljøet?	Lov om friluftsliv Lov om folkehelse
Landskap	I strid med landskaphensyn? Hensynssone i plan/regional grøntstruktur i RPBA/jordbrukets kulturlandskap (ravinedaler)?	Pbl § 3-1, § 29-2 Naturmangfoldloven § 1
Søknadsplikt	Innebærer tiltaket et vesentlig terrengingrep? Vurder etter stedlige forhold. Sårbare områder? Veiledning om vesentlighetskriteriet i SAK 10 § 4-1 bokstav e nr. 7	Søknadsplikt etter pbl. § 20-1 (1) bokstav k For mindre oppfyllinger: Vurder nydyrkingsforskriften eller forurensningsforskriften kap. 4
Krav om reguleringsplan	Plankrav etter overordnet plan? Eller plankrav etter pbl § 12-1 tredje ledd: har tiltaket og/eller følger av gjennomføringen av tiltaket vesentlig virkning for miljø eller samfunn?	Må utarbeides reguleringsplan etter reglene i pbl kap 12. Alternativt: Dispensasjon fra plankravet etter pbl. § 19-2

Masser som får rødt lys

Type masser	Vurdering	Konsekvenser/behandles etter
Fra gravearbeider: Jord, sand, grus, stein	Hvor foregår gravingen og hvilke aktiviteter har det vært der? Gravemasser fra blant annet bykjerner, industri- og brannomter og områder med avfallsaktivitet kan være forurenset. Miljødirektoratets database Grunnforurensning viser en del kjente grunnforurensnings-lokaliteter, men er ikke uttømmende.	Ved mistanke eller kunnskap om grunnforurensning skal terrenginngrep behandles etter forurensningsforskriften kap. 2. For å hindre spredning av miljøgifter, skal forurenset overskuddsmasse som tas ut av tiltaksområdet leveres til godkjent deponi eller behandlingsanlegg, jmf. forurensningsforskriften § 2-5.
Betong- og teglavfall	Er innholdet av miljøgifter tilstrekkelig kartlagt før byggverket ble revet?	Lite forurenset betong- og teglavfall kan gjenvinnes/ brukes til nyttige formål under visse forutsetninger. For mer informasjon se «Miljødirektoratets faktaark».
Treavfall	Er treavfallet impregnert eller på annen måte forurenset?	Deponering vil gi klimagassutslipp og er ulovlig etter avfallsforskriften kap. 9. Trevirke kan material- /energigjenvinnes. Rent trevirke kan forbrennes i anlegg for rene brensler etter forurensningsforskriften kap. 27. Annet treavfall skal forbrennes ved godkjente anlegg. CCA-/kreosotimpregnert treavfall er farlig avfall og skal håndteres etter avfallsforskriften kap. 11.
Returasfalt	Inneholder asfalten tjære? Kan gjelde gammel asfalt.	Returasfalt med tjære er farlig avfall og skal håndteres etter avfallsforskriften kap. 11. Annen returasfalt kan gjenvinnes og benyttes i ny asfaltproduksjon. Returasfalt som ikke gjenvinnes skal leveres til godkjent deponi etter avfallsforskriftens kap. 9.
Sprengsteinmasser	Stammer massene fra tunneldrift eller dagbrudd? Hvor er massene tatt ut? Obs-områder for syredannende bergarter som alunskifer.	Sprengsteinmasser kan inneholde en del plast (særlig obs ved utfylling i sjø/vassdrag) og kan gi nitrogen-avrenning. Bunnrenskemasser fra tunneldrift er ofte forurenset. Deponering av slike masser må vurderes/behandles etter forurensningsloven og avfallsforskriften kap. 9. Alunskifer o.l. må leveres på deponi etter avfallsforskriften kap. 9 som kan ta imot dette.
Park- og hageavfall	Er det fare for spredning av fremmede organismer?	Deponering vil gi klimagassutslipp og er ulovlig etter avfallsforskriften kap. 9. Park- og hageavfall kan gjenvinnes/ komposteres, eventuelt i større anlegg med tillatelse etter forurensningsloven § 11.

Merk ellers når det gjelder myndighet til å gi tillatelse etter forurensningsregelverk:

Kommunens myndighet begrenser seg til bygging og graving i forurenset grunn (forurensningsforskriften kap. 2) og bakkeplanering (forurensningsforskriften kap. 4). For øvrig har kommunen ikke myndighet til å tillate deponering eller nyttiggjøring. Næringsavfall skal gjenvinnes/nyttiggjøres eller leveres til lovlig avfallsanlegg. Gjenvinning/ nyttiggjøring av avfall kan kreve en egen tillatelse etter forurensningsloven.

VEDLEGG 2 - INFORMASJONSBREV FRA MATTILSYNET

Informasjonsbrev fra Mattilsynet

FLYTTING AV JORD, MASKINER OG UTSTYR MELLOM EIENDOMMER VED ULIKE FORMER FOR ANLEGGSVIRKSOMHET

Bygge- og anleggsvirksomhet, grunnundersøkelser og lignende vil kunne medføre at jord, frø og planterester flyttes mellom eiendommer, enten i form av bortkjøring av overskuddsmasser eller som vedheng på maskiner og redskap. Dette innebærer en risiko for spredning av alvorlige planteskadegjørere, brysomme ugras og invaderende arter, som måtte befinne seg i jorda. For å hindre at så skjer, må nødvendige tiltak iverksettes.

Tilsyn

Mattilsynet fører tilsyn med aktiviteter som omfattes av matloven og forskriftene om plantehelse og floghavre, jf. matlovens § 23. I henhold til matlovens § 14, kan Mattilsynet kreve at virksomheten dokumenterer at regelverket er fulgt. Mattilsynet kan om nødvendig stoppe aktiviteter som er i strid med regelverket, jf. matlovens §§ 23 og 25.

Som en viktig del av sitt tilsyn gjennomfører Mattilsynet hvert år tilsynskampanjer overfor utvalgte bransjer. I 2016 er turen kommet til bygge- og anleggsvirksomhet og risiko for spredning av planteskadegjørere og floghavre med jord.

Hvem har ansvar?

I matloven § 18 står det at «*Enhver skal utvise nødvendig aktsomhet, slik at det ikke oppstår fare for utvikling eller spredning av planteskadegjørere*».

Alle som er ansvarlig for eller utfører bygge- og anleggsvirksomhet, har ansvar for å hindre at alvorlige planteskadegjørere og ugras spres fra en eiendom. Faren for spredning er størst fra dyrka mark. I sjeldnere tilfeller kan det forekomme alvorlige planteskadegjørere og ugras på gjengrodde arealer, i skog og i private hager. Potetcystenematoder er funnet i private hager i noen kommuner. På mattilsynet.no finnes informasjon om hvilke kommuner dette gjelder.

Hva må gjøres?

Jord kan ikke uten videre føres bort fra en eiendom uten at jordas status for planteskadegjørere og floghavre er avklart. Mattilsynet bør kontaktes for veiledning om, og forståelse av, regelverkets krav og informasjon om plantehelsestatus på de aktuelle eiendommene. Evt. kan kommunen eller Fylkesmannen kontaktes. I noen situasjoner kan det være nødvendig å ta ut prøver. Dette vil avhenge av om smittestatus er ukjent og hva jorda skal brukes til. Dersom potetcystenematoder (PCN) eller floghavre tidligere er funnet på eiendommen eller blir funnet ved analyse av prøver, må virksomheten iverksette tiltak som sikrer at arbeidet gjennomføres uten å spre smitte og kunne forklare dette overfor Mattilsynet.

Grundig rengjøring av maskiner og utstyr er et generelt og viktig tiltak for å hindre spredning av planteskadegjørere og floghavre. Ved å sikre at jord, frø og planterester er fjernet før flytting mellom eiendommer, hindres spredning av eventuell smitte.

Ved spørsmål knyttet til invaderende arter, som for eksempel tromsøpalme og parkslirekne, må Miljødirektoratet kontaktes.

Hvorfor?

Noen planteskadegjørere og ugras er regulert i lov og forskrift. Dette gjelder skadegjørere som har vesentlige samfunnsmessige konsekvenser. De er derfor underlagt offentlig tilsyn. Ved påvisning av regulerte skadegjørere vil Mattilsynet gi omfattende vedtak, for eksempel destruksjon av planter, forbud mot dyrking av enkelte kulturer eller forbud mot å føre bort jord. Å spre smitte kan derfor medføre alvorlige konsekvenser for andre.

Eksempler på regulerte skadegjørere som kan spres med jord, er potetcystenematoder (PCN), lys ringråte og floghavre.

Les mer

På mattilsynet.no kan du søke etter temaartikkel om «risiko for spredning av planteskadegjørere og floghavre i forbindelse med anleggsarbeid».

Aktuelt regelverk som forvaltes av Mattilsynet og Miljødirektoratet

- Lov 19. desember 2003, nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv.
- Forskrift 1. desember 2000, nr. 1333 om planter og tiltak mot planteskadegjørere. I henhold til § 4, er det forbudt å spre planteskadegjørere som er listet i vedlegg 1 og 2. Flere av disse skadegjørerne finnes i jord, og kan derfor spres til nye områder ved flytting av jord og planterester.
- Forskrift 22. juni 2015, nr. 752 om floghavre. I henhold til § 8, tredje ledd, er det forbudt å omsette blant annet jord fra eiendom hvor det er floghavre. Videre skal maskiner og annet utstyr som har vært brukt på arealer med mulig forekomst av floghavre, rengjøres grundig før de flyttes til annen landbrukseiendom, jf. § 9, første ledd.
- Naturmangfoldsloven (Miljødirektoratet)
- Forskrift 19. juni 2015, nr. 716 om fremmede organismer (Miljødirektoratet)

Kontaktinformasjon

Mattilsynet, Felles postmottak, Postboks 383, 2381 Brumunddal
Tlf. 22 40 00 00, E-post: postmottak@mattilsynet.no,

VEDLEGG 3 – EKSEMPEL PÅ REGULERINGSBESTEMMELSER

Forslag til reguleringsbestemmelser for massemtak på landbrukseiendommer

Gnr.xx /Bnr.y

Sandefjord kommune

Plan IDnr

Dato:

Sist revidert:

§ 1 FORMÅL

1.1 Formål

Formålet med planen er å legge til rette for å gjennomføre en terrengoppfylling på et jorde på A gård. Planområdet skal tilbakeføres til jordbruksareal/skogsareal når terrengarronderingen er ferdigstilt.

1.2 Arealformål og hensynssoner med sosi-kode:

Landbruks- natur og friluftsførmål, § 12-5, 5. ledd

- LNF, LNF sosi-kode 5100
- LNF-jordbruk, LJO sosi-kode 5111
- LNF kombinert med andre angitte hovedformål - Fangdam, LNF/dam sosi-kode 5900

Bestemmelsesområde, § 12-7

- Bestemmelsesområde - midlertidig anleggsområde og anleggsvei, #1 og #2 sosi-kode 91

§ 2 FELLESBESTEMMELSER (Pbl § 12-7)

2.1 Estetikk og landskapstilpasning

Terrenginngrep skal skje skånsomt og innordnes i landskapet.

Terrengarronderingen skal gjennomføres i tråd med landskapsplanen. Terreng skal bearbeides som vist med koter i plankart. Mindre justeringer tillates, dersom det er nødvendig for å tilfredsstille krav til geoteknisk stabilitet eller for å oppnå hensiktsmessig håndtering av overflatevann.

2.2 Støy

For støynivå i anleggsperioden skal grenseverdiene som er angitt for øvrig industri i tabell 3 i retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442/2012) gjelde ved opparbeidelse, drift og avslutning av virksomheten.

2.3 Erosjonsforebyggende tiltak

Det skal iverksettes tiltak som er nødvendige for å hindre erosjon i anleggsfasen og på ferdig opparbeidet jordbruksareal.

2.4 Vassdrag

Det skal iverksettes tiltak for å forebygge forurensning fra jordbruksvirksomhet og anleggsvirksomheten som kan representere en særlig risiko for det biologiske liv i nærliggende vassdrag. Det skal utarbeides et kontroll- og overvåkingsprogram for tilkjørte masser og vannkvalitet på vann som renner ut av området. Kontroll- og overvåkingsprogram skal følge søknad om tiltak.

2.5 Overvannshåndtering

Overvann skal håndteres innenfor planområdet ved infiltrering til grunnen og ved fordrøyning i egnede anlegg. Det skal etableres fordrøyningsanlegg som er tilstrekkelig dimensjonert for nedslagsfeltet.

§ 3 LANDBRUKS-, NATUR- OG FRILUFTSFORMÅL (Pbl § 12-5)

3.1 LNF-jordbruk - LJO

Innenfor formålet tillates det gjennomført en terrengoppfylling. Det kan tilføres maksimalt Xm3 rene masser til terrengoppfyllingen. Når terrengoppfyllingen er ferdigstilt, skal arealet i sin helhet opparbeides til jordbruksareal. Tiltakene skal gjennomføres senest innen x år fra tillatelse er gitt.

3.1.1 Krav til gjennomføring og tilrettelegging for jordbruksdrift

Det skal kun benyttes rene, naturlige masser i forbindelse med terrengarbeidene. Arealer som skal benyttes til landbruksformål skal opparbeides med et toppjordlag som er egnet for dyrking. Toppjordlag skal bygges opp i minimum 1m tykkelse med egnede masser, hvorav øverste 30 cm skal være stedlig matjord som blir tatt av jordet ved oppstart av tiltaket. Ved etablering av landbruksareal skal toppjordlag legges ut ved at man gjør én overfart med doser som har lavt marktrykk. (LGP-understell)

Eksisterende matjordlag tas av og mellomagres i anleggsperioden, og skal benyttes til reetablering av jordbruksarealer. Masser som skal gjenbrukes til etablering av jordbruksareal skal håndteres og mellomagres i ranker på en måte som ivaretar matjordas egenskaper. Ved håndtering og mellomagring av masser skal det forhindres introduksjon eller spredning av uønskede fremmede arter. Dette gjelder arter på artsdatabankens svarteliste med høy spredningsrisiko.

3.1.2 Grunnstabilisering

For å sikre god stabilitet skal terrengarronderingen gjennomføres iht. landskapsplanen og geoteknisk anbefaling, jf. Geoteknisk prosjekteringsrapport 15147 nr. 1 rev01. Oppfyllingsprosedyre skal godkjennes av geoteknikker før igangsetting av tiltak, og skal beskrives ved søknad om tiltak.

3.2 LNF

Det tillates opparbeidet midlertidig anleggsvei som vist i plankart og landskapsplan. Terrengingrep skal skje mest mulig skånsomt og innordnes i landskapet. Etter ferdigstillelse av massemtaket skal anleggsveien fjernes, og terrenget tilbakeføres til opprinnelig stand (alternativ er at anleggsveien er en skogsbilvei)

3.3 Kombinert formål LNF/dam

Innenfor formålet skal det etableres fordrøynings- og renseanlegg med sikte på å håndtere overvann og redusere avrenning til vassdraget. Anleggene skal være utformet og dimensjonert for å håndtere vannmengden i nedslagsfeltet og for å sikre tilstrekkelig rensing av vann før det ledes til resipient.

Vann ut av området ledes fra utløp av dam til eksisterende stikkrenne under (navn på vei) og videre til vassdraget.

§ 4 BESTEMMELSESOMRÅDE (§ 12–7)

4.1 Bestemmelsesområde - midlertidig anleggsområde #1 og #2

Bestemmelsesområde #1 skal benyttes til midlertidig anleggsområde for massemtak for å gjennomføre terrengoppfyllingen. Bestemmelsesområde #2 omfatter midlertidig anleggsvei. Massemtaket skal ferdigstilles senest 3 år etter tillatelse er gitt. Etter ferdigstilling faller bestemmelsesområdet bort, og gjelder underliggende arealformål fullt ut.

4.2 Anleggsdrift

Anleggsdrift skal kun skje på hverdager mandag-fredag i tidsrommet kl 07-18.

§5 KRAV TIL DOKUMENTASJON (§ 12-7)

5.1 Mottakskontroll

Det skal kun benyttes rene, naturlige mineralske masser og ren matjord.

Det skal være kontroll på alle masser som leveres ved visuell inspeksjon. Alle masser som leveres skal registreres med mengde, opprinnelsessted, leveringsdato og foreliggende dokumentasjon på at massene er rene. Data fra registreringene skal være tilgjengelig for rette myndighet.

Ved søknad om tiltak skal det foreligge et kontrollprogram som beskriver rutiner for prøvetaking og hvilke krav som skal stilles til dokumentasjon på masser som leveres til massemtaket.

5.2 Overvåkingsprogram

Overvåkingsprogram for vann ut av området skal følge søknad om tiltak og skal være godkjent av forurensningsmyndighet før tiltaket kan iverksettes.

Avrenning fra massemtaket og jordbruksarealet skal overvåkes ved at det tas prøver ved utløp av fangdammen helt nord i planområdet, og innholdet av finstoff skal overvåkes visuelt under arbeidet og analyseres jevnlig.

Det skal ved prøvetaking gjøres vurderinger av vannkvaliteten, med vekt på at avrenning fra planområdet ikke skal gi negative effekter i «bekken».

Innenfor formålet skal det etableres fordrøynings- og renseanlegg med sikte på å håndtere overvann og redusere avrenning til vassdraget. Anleggene skal være utformet og dimensjonert for å håndtere vannmengden i nedslagsfeltet og for å sikre tilstrekkelig rensing av vann før det ledes til resipient.

Ved akutte eller problematiske utslipp, skal forurensningsmyndigheten varsles snarest og avbøtende tiltak iverksettes.

5.3 Dimensjonering av fordrøyningsanlegg

Det skal ved søknad om tiltak dokumenteres at anlegg for fordrøyning og rensing av vann er hensiktsmessig utformet og tilstrekkelig dimensjonert for å takle avrenning i nedslagsfeltet, og for å forebygge forurensning som kan utgjøre noen risiko for det biologiske liv xxxxbekken.

5.4 Geoteknikk

Ved søknad om tiltak skal det foreligge godkjenning fra geoteknikker av oppfyllingsprosedyre for tiltaket.

§6 REKKEFØLGEBESTEMMELSER (§ 12-7)

6.1 Ferdigstillelse

Terrengarbeidene skal være ferdigstilt innen 3 år fra tillatelse til tiltak er gitt.

Terrengoppfyllingen skal gjennomføres i avgrensede deletapper. Ved ferdigstillelse av hver del-etappe, skal arealet opparbeides til jordbruksareal med toppjordlag i minimum 1m tykkelse som er egnet for jordbruksdrift.

6.2 Erosjonsforebyggende tiltak og tiltak for å begrense avrenning

Før igangsetting kan gis skal fordrøyningsanlegg og fangdam som skal redusere avrenning til vassdraget og hindre erosjon i anleggsperioden, være etablert.

Ferdigstilte arealer skal tilsås fortløpende for å redusere fare for erosjon og begrense avrenning, i takt med en etappevis gjennomføring av tiltaket. Etapper som ferdigstilles i perioden november-februar, skal senest tilsås ved start av påfølgende vekstsesong.

Ved søknad om tiltak skal det foreligge en faglig vurdering av om det er behov for landbruksdrenering eller andre tiltak egnet for å motvirke erosjon på jordbruksarealet. Ved dokumentert behov skal egnede tiltak mot erosjon etableres ved istandsetting av jordbruksarealet.

